

۱- توده : به تمامی مساحت و سازه ها و احجام ساختمانی واقع در محیط تقسیم بندی توده شامل :

۱- ساختمان مسکونی

۲- ساختمان آموزشی

در اصطلاح کاری (حرفه ای) به ساخت و سازه‌های فضایی توده ساخت می گویند.

۲- فضا : به قسمتی از محیط پیرامون که خالی از ساخت و ساز (توده) باشد. پس در اینجا ما با یک پهنه یا عرصه روبرو هستیم [فضای خالی] اصطلاح کاری

نفوذ : توده ها همواره با رنگ و بدون رنگ و توپر و خالی روبرو هستیم

پس در این قسمت با نقشه توده و فضا (نقشه پر و خالی) روبرو هستیم. که از نظر کاری ۲ کاربرد دارد :

۱- پلان

۲- حجم

مثال : در اولین کار عملی : ۱- ابتدا پیدا کردن نقشه توده فضا [پر و خالی]

- برداشت اطلاعات از نقشه پر و خالی :

۱- میزان فشردگی و تراکم ساخت و ساز در محیط :

a - نیاز به فضای عمومی

b - عدم نیاز به فضای عمومی

۲- نوع و طراحی و پیش زمینه تاریخی آن (شکل گیری ماهوی- تاریخی)

- تقسیم بندی فضا از نظر تصورات ذهنی : [برداشت ذهنی] :

۱- فضاهای عینی : فضاهایی که عینیت دارد و وجود خارجی و ماهوی دارد. ما در این فضا زندگی کرده و آنرا احساس (لمس) می کنیم. مانند فضای پارک، منزل و... پس این فضا قابل ترسیم و قابل تصویر است.

۲- فضاهای ذهنی : می توانند باعث خلاقیت شوند. این فضاها وجود خارجی ندارند اما با استفاده از ویژگی ها و برداشت اطلاعات فردی یا تصویری که هر فرد ممکن است از آن فضا داشته باشد شناخته و معرفی می شود. فضاهای ذهنی به ادراک و شناخت هر فرد می تواند دارای خصوصیات مختلف باشد این خصوصیات مختلف توسط افراد مختلف قابل بحث و بررسی است.

این فضاها مطلق نیستند و نسبتی است و در موقعیت های مختلف و با افراد مختلف می تواند به صور متفاوت خلق شوند. در طراحی این فضاها روند رو به تکامل وجود دارد. و با شناخت و ارزیابی طراحی ارتباط مستقیم دارد. مانند وقتی بوی عطاری می شنویم ناخودآگاه ما از عطاری را در ذهن می سازیم.

انواع فضاهای شهری :

۱- میدان :

میدانها فضاهایی باز وسیع هستند که معمولاً برای اجتماعات مردمی و ارائه خدمات شهری احداث می شد.

جنبه های حائز اهمیت برای میدان

۱- فرم

۲- هندسه

۳- عملکرد

تکامل تاریخی شهرها عملکرد فعالیت های مردمی تداخل می کند

خصوصیات میدان :

۱- بعنوان یک فضای شهری پویا فعالیت های مردم

۲- فرم میدان بیشتر از عملکرد و فلسفه کارکردی تبعیت کند. بعنوان مثال میدانهایی که نقش ترافیک دارند به یک فرم طراحی می شوند و میدانهایی که نقش ارائه خدمات و فعالیت های مردمی دارند به نوعی دیگر طراحی می شوند.

۲- میدانچه :

- فضاهایی شبیه میدان با این تفاوت که حیطه یا حوزه عملکردی کوچکتر و محدودتر نسبت به میدان است. تفاوت آن با میدان در ۱: حوزه عملکردی ۲- مقیاس وسعت ۳- فرم ظاهر است.

ویژگی : بسیاری از عملکردهای میدان در میدانچه ها شکل می گیرد.

- میدانچه ها می توانند محل تبادلات اجتماعی روزمره، محلی برای نشستن و گفتوهای روزانه، گذران اوقات فراغت محدود.

- برای پیشبرد و اعتلای فرهنگ و ایجاد محیط های اجتماعی پویا میتوان از طراحی میدانچه استفاده کرد. بازتاب آن : رفتارهای اجتماعی صحیح شهروندی است ایجاد فلسفه فضاهای شهری

-میدانچه ها ابعاد محدود دارند برخی نظریه پردازان در این مورد می گوید (گوردون کالن، طراحی شهری) ۱۰۰ m طراحی میدانچه فضا نیاز دارد.

از میدانچه ها عملکردهای محله ای و خرد داریم.

- میدانچه ها می تواند محل ظهور ویژگی خاص فضای شهری نظیر تباین، تقارن و استقرار- تناسب و ... باشند

میدانچه ها جزو فضاهای شهری ارزشمند می باشند.

۳- خیابان :

مهمترین نقش فضاهایی را در تأمین دسترسی به کارکردهای مختلف شهری دارد. (ماند سکونت، اوقات فراغت کار و...)

در مرحله دوم خیابان یک فضای شهری محسوب می شود که بعنوان یک فضای پویا برای بسیاری از عملکردهای مختلف شهری می تواند باشد (ویژگی موازی بودن- مستقیم بودن)

خیابان می تواند بعنوان محورهای دسترسی باشد و هم بعنوان ارتباط دهنده فضای شهری متفاوت بهم باشند یعنی متجانس و انطباق فضاهای شهری را میتواند بر عهده داشته باشد.

مثلا در یک شهرک یک فضای کارگاهی مزاحم داریم و در کنار آن محل سکونت که فضاهای خیابان می تواند بعنوان محور ارتباط دهنده و فاصله دهنده بین ۲ عملکرد نامتجانس باشد

خدمات کلان شهری بلافاصله می تون خدمات متجانس نامطلوب

ویژگی های ارزشمند طراحی در خیابان طراحی فضای شهری

شکل خیابانها از نظر عرض و عملکرد :

۱ - بن بست : کوچکترین و خردترین نوع دسترسی که هدف صرفاً دسترسی به اماکن سکونتی معمولاً عرضی کم (کمتر از ۴m دارند)

۲- کوچه : مهمترین دسترسی اجتماعی برای فعالیت سکونتی است که میتواند با عناصر خرد دیگر هم تجمیع شوند (معمولاً ۴-۸ m است)

۳- کوی : دسترسی تجمیع شده سکونتی است یعنی اماکن سکونتی مقیاس بزرگ، مجتمع آپارتمانی و مجموعه ها. ۸-۱۰M و ۸-۱۲ m -بیشترین نقش کوی، نقش اجتماعی است و ترافیک در اولویت بعدی است

۴- خیابان : دسترسی است که از ترکیب دو نقش اجتماعی و ترافیکی پذیرایی هر دو نقش می باشد تعریف سرعت طرح مطرح می شود.

- انواع خیابان :

۱- شریانی ۲- جمع و پخش کننده هوا

۱- شریانی : درجه یک اجتماعی
اجتماعی درجه ۲

۲- جمع و پخش کننده ها : مسئولیت واسطه بین معابر فرعی و سلسله مراتب بعد از خیابان

۵- بزرگراه : شریانی از خیابان اند که نقش کاهش ترافیکی دارند که تقاطق های غیر هم سطح دارند.

۶- آزاد راه : شبکه هوایی از آزاد راه اند که بین شهرها وجود دارند.

دید و منظر در فضای شهری :

- جهت گیری های اصلی بخش های عمده :

۱- خط آسمان : تحلیل فضای شهری

طراحی شهری

تعریف : خط فرضی است که در حد انتهای ارتفاع کلیه ساختمانها رسم شده و از کنار هم قرارگیری مجموعه های ساخته شده و فضاهای مابین ایجاد می شود.

دو نوع خط آسمان داریم : ۱- خط آسمان منظم

۲- خط آسمان نامنظم پیوسته ناپیوسته

بهترین شکل برای طراحی خط آسمان منظم است در تحلیل فضاهای شهری

کاربرد خط آسمان :

۱- تعریف منظر مناسب شهری یا سیلوئیت شهری است. یک تصویر محو شده از یک فضای شهری یا دور نواحی شهری به گویند.

در طراحی شهری باید دست به طراحی فضاهای مناسب شهری با تعریف خط آسمان منظم بزنیم.

برای هر یک از این بدنه ها با ضابطه ای خاص طراحی شده، در این بدنه ها یک خط آسمان منظم و ممتد وجود دارد که باعث یک منظر خوب شهری می شود. اما در ایران چنین نمی باشد.

- در خط آسمان منظم رابطه اجزاء به کل یک رابطه معنادار است یعنی کل اجزاء باید از این ضوابط کلی مجموعه پیروی کنند.

۲- مقیاس انسانی :

ابعاد فضا در رابطه انسان و فضا-- تأثیر پذیری و تأثیرگذاری

۱- در قرار گیری انسان در بدنه های شهری که در آن واقع می شود که مقیاسی بسیار بزرگ است، نسبت عرض بدنه به نسبت عرض معبر چهار برابر بیشتر است. در این نوع فضا تأثیر فضا بر انسان و غلبه محیط بدنه شهری بر انسان بسیار زیاد است حس محصوریت قوی در فضا وجود دارد.

از نظر روانی غلبه با محیط است یعنی انسان در این فضا تأثیر پذیر است.

۲- اگر نوعی تعامل بین انسان و محیط وجود دارد نوعی تأثیر پذیری دو طرفه وجود دارد و مطلوبیت احساس می شود.

حس محصوریت کم می شود و تأثیر پذیری به سمت تأثیر پذیری انسان پیش می رود.

مثال : در میدان نقش جهان نسبت ارتفاع به عرض معبر ۴ به ۱ است

۱ - کاهش محصوریت داریم

۲- افزایش وسعت دید و درک بصری

۳- بدنه های شهری و خط آسمان آن کاملاً قابل درک و حس

۴- دید و منظر پیرامون فضای مورد نظر کاملاً قابل درک است.

انواع سازماندهی فضا در فضاهای شهری :

تعریف سازماندهی فضا : نحوه ارتباط بین عناصر یک فضا و کلیت موجود آن (تعریف جایگاه ریز عناصر یک فضا در کلیت آن فضا)

۱- سازمان دهی خطی :

وقتی جزئیات یک فضا را بررسی می کنیم چنانچه جزئیات و ارتباط اجزاء با هم ایجاد یک جریان خطی فرم خطی ایجاد کند یک سازماندهی خطی دارد.

دراکثر شهرهای ساحلی، شهرها با هم ارتباط خطی دارند.

مثال شهرهای ساحلی ایران :

عامل ایجاد سازماندهی خطی یک عامل خطی مثل راه آهن، رودخانه و... است.

۵- سازمان دهی شعاعی :

با یک عنصر مرکزی روبرو هستیم که این عنصر سبب ایجاد شعاعهایی در اطراف می شود و باعث ایجاد جریان های وسعه می شود که بدنبال آن هسته های سکونتی ایجاد می شود.

- ارتباط اجزاء مرتبط در مجموعه با هم بصورت شعاعهای متمرکز به یک مرکز خواهد بود.

شکل

- هسته مرکزی شهری CBD

central Business District

ایجاد فضاهای رو به رشد :

CBD : یا مناطق مرکزی تجاری شهرها یا فضاهای شهری است. عملکرد CBD ها بگونه ایست که آثار نشتی توسعه حاصل از آن به اطراف بصورت شعاعهای توسعه از مرکز است بنابراین در سازماندهی مرتبط تشکیل یک مرکز قوی و شعاع توسعه اطراف آن منطقی و معلوم بنظر می رسد

۳- سازماندهی مجموعه ای :

ارتباط عناصر جزء به کل است عناصر اصلی میدان در عملکرد با کل میدان نقش ایفا می کند ارتباط متقابل هر جز با یکدیگر به گونه ای است که باعث ایجاد یک مجموعه مرتبط و بهم پیوسته و یک کل می شود. و تمامی آنها با هم کارکرد یک دست و هماهنگ و تکمیل کننده دارند. مانند مجموعه نقش جهان اصفهان که عناصر حکومتی، مذهبی، تجاری و اجتماعی و کالبدی و فضای شهری با هم و در کنار هم ایفای نقش می کنند.

دسته بندی میدان از حیث عملکردی :

۱- میدان های عمومی

عام ترین یا عمومی ترین شکل میدانهاست- جست و جوی فاضهای پویا در اینجا مصداق پیدا می کند (حرکات مردمی) طیف مخاطب همگانی

بیشترین متحرک و استفاده از فضا را دارد. فعالیتهای همگانی.

۲- میدان های تجاری :

شکل فعالیت عمدتاً به نسبت فعالیت های تجاری و بازرگانی هدایت می شود. این عملکردها باعث عملکردی خاص برای میدان تعریف می کند بنابراین شکل میدانهای تحت تأثیر عملکردها مورد نظر باشد همزمان با عرضه فعالیت پویا هستند ولی بعد از آن ممکن است از پویایی کم می شود.

۳- میدان های حکومتی

فضاهایی که برای جانمایی عرصه های حکومتی و عملکردهای مرتبط. مثل (کاخ+میدان) عمدتاً به دلیل مقیاس عملکرد که بطور وسیع است، دارای ابعاد و اندازه بزرگ یا مقیاس بزرگ هستند. مثل میدان نقش جهان اصفهان.

۴- میدان های مشق :

میدانهایی که برای مشق سپاهیان استفاده می شود. فضاها و فعالیت های اطراف آن بیشتر از جنس نظامی گری است. مثل : میدان توپ خانه، سربازخانه